

UC-7: "Kapitalism, nyliberalism och arbete" [på svenska]

Lördag 15 oktober, 13:45–15:00, Palme

Tobias Davidsson: "Marx och Foucault – Att analysera reproduktionen av kapitalförhållandet som styrningsrationalitet"

(Lektor, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet)

I detta paper vill jag fördjupa den teoretiska kombination av Marx och Foucault som jag började utveckla i min doktorsavhandling om det offentliga understödets historia. Särskilt vill jag undersöka den eventuella komplementariteten mellan å ena sidan ett marxistiskt perspektiv på den borgerliga statens rättsförhållanden vad gäller arbetskraftens cirkulation, å andra sidan den foucauldianska maktanalysen.

Robert Kurz har anmärkt att frihet och jämlikhet i kapitalistiska samhällen begränsas till utbytets sfär (cirkulationen). Kapitalistisk produktion, å andra sidan, följer befallningens och lydnadens princip. Cirkulationens frihet å ena sidan och produktionens ofrihet å andra sidan är inte att uppfatta som en motsägelse, snarast är de formellt beroende av varandra. Arbetarna är ofria i produktionen just för att de dessförinnan utövat sin frihet som varuägare på marknaden genom att sälja sin arbetskraft, en frihet som i sin tur är ett resultat av tvång och ofrihet. På detta vis (re)produceras kapitalismens konstitutiva kapitalförhållande.

Foucault identifierar tre "nivåer" i sin maktanalys: (1) makt som strategiskt spel är ett allestädes närvarande inslag i mänsklig interaktion och strukturerar fältet för andras möjliga handlingar; (2) styrning betecknar en systematiserad, reglerad och reflekterad maktform som manövreras av en specifik form av rationalitet; (3) dominans är en särskild typ av maktrelation som är såväl stabil och hierarkisk som fixerad och svår att förändra. Denna term reserveras för asymmetriska maktrelationer där underordnade individer och grupper har begränsad frihet och mycket litet manövreringsutrymme. Dominansförhållanden är effekter av styrning, vilket intar ett slags förmedlande position mellan strategiska spel och dominanstillstånd.

Om denna maktmodell tillämpas på reproduktionen av kapitalförhållandet möjliggörs en empirisk analys av de praktiker och styrningsrationaliteter som upprättar och reproducerar lönearbetsrelationen vilken i denna begreppsapparat förstås som "makt som dominans".

Johan Alfonsson: "Behovsanställda – En alienerad reservarmé"

(Doktorand, Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap, Göteborgs universitet)

Syftet med artikeln är att presentera en bild av hur, den på arbetsmarknaden växande gruppen behovsanställda alieneras i sitt arbete och i vardagen på grund av anställningsformen. Behovsanställda är en grupp som präglas av stor rörlighet och tvingas, likt Marx industriella reservarmé, att på grund av undersysselsättning alltid stå redo att

hoppa in och arbeta och att jaga arbetstimmar för sin försörjning, något som påverkar flera aspekter av deras liv. På grund av anställningsformens utformning tvingas behovsanställda, vilka kan vara både timanställda direkt av arbetsköparen eller hyras in via bemanningsföretag, att ständigt vara redo att bryta upp och byta arbetsplats. Detta leder till att deras sociala relationer i arbetet drabbas och de blir förfrämligande i relation till andra anställda. Behovsanställdas eviga jakt efter timmar och behov av att vara standby, redo att hoppa in och arbeta försvårar upprätthållandet av sociala relationer även utanför arbetet. De tvingas planera sina dagar efter möjligheten att få arbete och på så vis är de ständig potentiell arbetskraft, vilket bidrar till att fritidens frihet till viss del överskuggas av ett potentiellt sms om arbete som de måste ta. Situationen bidrar till svårigheter med att upprätthålla gränsen mellan arbete och fritiden och den förras instrumentalitet spiller över på den senare. Vidare bidrar behovsanställdas prekära ekonomiska situation till svårigheter med att veta huruvida de kommer kunna betala räkningar och köpa mat, detta leder till en situation där framtidens potentiella osäkerhet placeras i nuet, vilket leder till att livet allt mer liknar en ekonomisk kalkyl där framtidens möjliga ekonomiska utsatthet måste beaktas och deras liv blir på så vis till viss del förtingligat. Artikelns material utgår från intervjuer med behovsanställda och är en del av min pågående doktorsavhandling som undersöker behovsanställdas villkor.

Gustav Borsgård: "Skolutbildning och nyliberalism"

(Doktorand i litteraturvetenskap, Umeå universitet)

I mitt paper beskriver jag översiktligt hur globala ekonomiska förhållanden och nyliberal politisk rationalitet har påverkat utbildningsväsendena i världens OECD-länder under de senaste decennierna. Med särskilt fokus på den svenska skolans utveckling från och med marknadsiseringen under 1990-talet använder jag marxistisk teori för att analysera ett utbildningsväsende alltmer präglad av New Public Management och en mål- och resultatfetischism där resultaten från internationella kunskapsmätningar som PISA tillmäts en närmast upphöjd betydelse inom utbildningsdiskursen, vilket bland annat får konsekvensen att elever kommer att betraktas som medel för att förbättra statistiken snarare än som värdefulla mål i sig själva. Jag resonerar vidare om vad den nyliberala politiska rationaliteten innebär för skolan ur demokratisynpunkt när mellanstatliga ekonomiska organisationer som OECD utövar inflytande över svenska förhållanden och när utbildningens samhällsliga förändringspotential reduceras för att i stället förpassa lärare till effektiva leverantörer av enkelt mätbara kunskaper.